

op de Geer pressie uit te oefenen, werd op advies van van Boeyen (die de Geer het beste kende) 'nutteloos' geacht¹, wèl werd besloten, Gerbrandy's telegram door een brief te laten volgen. Van Boeyen stelde deze namens het kabinet op; 'die scheen', aldus later van Kleffens, 'een soort van stijl te hebben, die geacht werd op de heer de Geer de meeste indruk te maken. Als dat niet lukte, zei men, lukt niets.'² Van Boeyen deed zijn best en in zijn door Gerbrandy en Albarda (als secretaris van het kabinet) op 12 december ondertekende brief³ werd nadrukkelijk gewezen op het noodlottig effect dat de Geers terugkeer naar Nederland zou hebben en werd aan het slot de suggestie gedaan dat hij zou pogen, zijn echtgenote naar Portugal te doen komen, hetgeen 'de grote kwellende last die op uw schouders is gelegd, wat (zou) kunnen verlichten.' Uit die suggestie concludeerde de Geer terecht dat het kabinet niet insisterde dat hij naar Indië ging en er vrede mee zou hebben als hij in Portugal bleef.

Dat laatste was hij niet van plan. Hij nam in Lissabon contact op met de Duitse gezant en vroeg een *Einreisevisum* voor Nederland aan. Via het *Auswärtige Amt* werd dat verzoek aan het *Reichskommissariat* voorgelegd. Uiteraard beseften Seyss-Inquart en zijn *Generalkommissare* onmiddellijk dat het bericht: 'De vroegere minister-president is uit Londen naar Nederland teruggekeerd', propagandistisch uitgebuit kon worden, het *Auswärtige Amt* werd van die opinie in kennis gesteld en eind januari of begin februari '41 werd de Duitse gezant te Lissabon er van verwittigd dat hij de Geer het aangevraagde *Einreisevisum* kon verstrekken.

Het bezoek aan de officiële vertegenwoordiger van het land dat Nederland overvallen had, was, schijnt het, de Geer niet moeilijk gevallen. Hij gaf Engeland geen enkele kans de oorlog nog te winnen en Duitsland beschouwde hij nauwelijks meer als vijand: in de badplaats Estoril verhuisde hij midden januari naar zijn tweede hotel, het hotel *Atlantico*, waarvan algemeen bekend was dat het een 'Duits' hotel was; 'ten eerste', zo vertelde de Geer ons in '55, 'was de *cuisine* er beter, in de tweede plaats kwam er een beter gezelschap en in de derde plaats lag het mooier aan zee.'⁴

Wat hadden inmiddels de Nederlandse officiële vertegenwoordigers in Lissabon gedaan?

De gezant, mr. J. G. Sillem, was een defaitist⁵ – er kan van hem niet veel

¹ Ministerraad: Notulen, 10 dec. 1940 (a.v., dl. II b, p. 270). ² Getuige van Kleffens, a.v., dl. II c, p. 302. ³ Tekst: a.v., dl. II b, p. 275. ⁴ De Geer, 28 okt. 1955. ⁵ Sillem is korte tijd later door van Kleffens op non-activiteit gesteld, waarover meer in hoofdstuk 8.